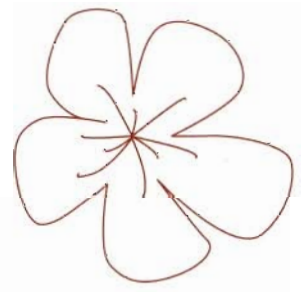

Bomen nieuws

Lente
2006

Workshop Omgevingsvergunning / beoordeling kapaanvragen

Regels voor het instandhouden en kappen van bomen veranderen. De omgevingsvergunning is in opmars! Wat zijn de gevolgen voor bomen bij bouwprojecten? En welke ruimte is er om de kapregels te versoepelen?

Sprekers Bas Visser, juridisch raadgever natuur, bos en landschap en Edwin Koot van de Bomenstichting geven hun visie op de huidige ontwikkelingen en de zin en onzin van kapregels. Zij gaan tevens in op een goede afhandeling van kapaanvragen.

Donderdag 11 mei, Utrecht

Dinsdag 16 mei, Amersfoort

Deelname en aanmelding

De kosten voor deelname zijn € 325,- per persoon (excl. BTW).

Beheerderabonnees van de Bomenstichting betalen 20% minder.

De tweede en volgende deelnemer van dezelfde organisatie krijgt eveneens 20% korting.

Voor nadere inlichtingen of het opvragen van een aanmeldingsformulier kunt u contact opnemen met Edwin Koot, per telefoon 030-2303510, of per e-mail info@bomenstichting.nl. Zie ook: www.bomenstichting.nl

**Mr B.M. Visser
& Partners**

Juridische Raadgevers
Natuur, Bos en Landschap

Ravenhorsterweg 61, 7103 AR Winterswijk

telefoon: 0543 - 51 85 17 / fax: 53 46 93

e-mail: bmvisser@freeler.nl

Vakcursussen Bomen

Cursuslokatie: Arnhem

Vakcursussen:

- **Boomtaxatie: theorie en praktijk**
- nieuwe taxatiemethode richtlijnen NVTB 2005
- **VTA-1: visuele boomcontrole en registratie**
- boomveiligheidsinspectie in het kader van zorgplichten
- **Boombeleid: raamwerk**
- opzet en toetsing boombeleid
- **Ondergrondse groeiplaats bij bomen**
- groeiplaatsstoringsen en verbetering
- **VTA-2: VTA-methodiek en stabiliteitsonderzoek**
- vervolgcursus VTA-1
- **Boombeheer A tot Z (van Aanplant tot Zorgplicht)**
- niveau Tree worker / Tree technician
- **Examentrainingsdag: boomveiligheidscontroleur**
- voorbereiding op examen Europees certificaat

Datum:

17 + 18 jan. 2006
19 januari 2006
24 + 25 jan. 2006
7 + 8 feb. 2006
9 februari 2006
feb. + maart 2006
16 maart 2006

Informatie en inschrijving:

*Alle cursussen vanaf 4 deelnemers
ook "aan huis"!*

N.O.C.B.
Boomtechnisch Adviesbureau
register-taxateur van bomen

Postbus 168, 6930 AD Westervoort
Tel. 026 - 31 17 550 - Fax 026 - 31 20 538
Zie ook onze cursusagenda: www.nocb.nl

In dit nummer...

Een frisse lente

Graag had ik met u meegekeken om uw eerste reactie te peilen toen u dit nummer van Bomennieuws uit zijn wikkel haalde. Hopelijk was u aangenaam verrast door de nieuwe vormgeving. Na zes jaargangen was Bomennieuws er weer eens aan toe.

Aanleiding voor de aanpassing was de vernieuwing van de huisstijl van de Bomenstichting, die een jaar geleden in gang is gezet. Een tweede aanleiding was de wens om de aard van de artikelen te veranderen en meer ruimte te bieden aan de veelsoortigheid aan activiteiten waar de Bomenstichting zich mee bezighoudt. Het project 'Mensen voor bomen' is daar een mooi voorbeeld van. We willen over twee jaar in zeker vijftig procent van de Nederlandse gemeenten minimaal één contactpersoon hebben, die op vrijwillige basis actief opkomt voor de belangen van de boom. Een ambitieus plan, maar we zijn na een jaar op de goede weg. In elke editie van Bomennieuws geven we een contactpersoon het woord. Rob van der Elst uit Capelle aan den IJssel bijt de spits af.

In elk nummer ook een portret van een monumentale boom. Naast de bekende hoofdsoorten kent het bestand van monumentale bomen ruim vijfhonderd verschillende, minder vaak voorkomende boomsoorten of variëteiten die beslist ook de moeite van het tonen waard zijn. Ze zijn immers niet zo maar monumentaal verklaard. We beginnen met een levend fossiel: de ginkgo.

Onveranderd blijft de kritische toon van redactievoorzitter Douwe van der Heij in zijn column en cartoonist Arend van Dam gaat door met het aan de kaak stellen van de wan-toestanden rond bomen, maar wel op een andere plaats. De directeur van de Bomenstichting, Helène van der Poel, geeft elk kwartaal haar visie op onze organisatie of op de samenleving met bomen en Marjan van Elstrand verwoordt in Rijp en Groen op de achterpagina niet alleen haar mening, maar ook die van u. Het laatste woord in dit lente-nummer is letterlijk aan de oud-voorzitter Herman Schotanus. U heeft dan al kennisgemaakt met de nieuwe voorzitter in het interview dat de redactie met hem had.

Tot slot. Vormgeefster Jet Westbroek van Westbroek en Ter Haar uit Nijmegen bedacht in samenspraak met redactie en medewerkers de nieuwe vormgeving. Laat ons weten wat u ervan vindt.

Frank Moens

Bomen leren je te denken ...

De Bomenstichting heeft een nieuwe voorzitter, Hein van Asperen. Florentine van Eeghen ondervroeg hem over zijn loopbaan en zijn visie op de Bomenstichting.

4

Stadsbomen voor een goede luchtkwaliteit

Fred Tonneijck haalde met zijn onderzoek naar het gebruik van bomen voor het verminderen van de fijnstofproblematiek het afgelopen jaar op grote schaal de media. Samen met collega Vincent Kuypers zette Fred voor Bomennieuws de effecten van de verschillende boomsoorten op een rijtje.

8

Enthousiasme en onverschilligheid bij nieuwe schouw

De monumentale bomen in de provincie Utrecht werden in 2005 aan een schouw onderworpen. Daarvoor vroegen we de hulp van eigenaren en beheerders. We ontmoetten enthousiasme en onverschilligheid en trokken daar lering uit.

14

En verder in dit nummer:

Hoogtepunten in 2005	6	Kort nieuws	21
Boeken en zo	11	De Stelling	21
Ginkgo biloba: verleden, heden		Helène van der Poel	23
en toekomst in één boom	12	Agenda	23
Column:		Colofon	23
Wie kan wat Zocher kon?	15	Rijp & Groen	24
'Bomoloog' in Rotterdam-Oost	16		

Op de omslag: Blad van de *Ginkgo biloba* is als fossiel identiek aan de levende exemplaren (foto: San van der Molen)

foto: San van der Molen

De Bomenstichting heeft een nieuwe voorzitter, Dr. Ir. Hein van Asperen (1940). Om hem te introduceren bij de lezers heeft redactielid Florentine van Eeghen een gesprek met hem gevoerd over zijn loopbaan en uiteraard over zijn toekomstvisie op de Bomenstichting. Vanaf de dag dat hij afstudeerde in het vak tropische bosbouw tot het moment van zijn pensioen is Hein betrokken geweest bij bos, bomen en 'groen', zowel dichtbij huis in Breda als in het verre Madagascar, Gabon

en Kenia. In dit gesprek schetst hij een afwisselende carrière, waarin het maken van beleid en de uitvoering daarvan om de voorrang streden. Ook nu hij zich meer vrijheid heeft verworven blijft hij dicht bij zijn oorsprong, vooralsnog als voorzitter van de Nederlandse Tuinbouwraad, straks als president-commissaris van de BV Floriade 2012. Leidraad bij zijn werk is immer het belang van bossen en bomen voor de mens, want: "Bomen leren je te denken aan de lange termijn".

"Bomen leren je te denken"

Florentine van Eeghen

Een overvolle stationsrestauratie met uitzicht op de stroom treinreizigers van Den Haag Centraal is de afgesproken plek van onze ontmoeting. Hein van Asperen komt haastig aan, even weggegaan uit een symposium over duurzaam ondernemen. In het onderhoudende gesprek dat volgt blijkt zijn bereidheid zich ten volle in te zetten voor de Bomenstichting. Want de beminnelijke nieuwe voorzitter van de Bomenstichting vindt het behoud van bomen heel belangrijk: "Bomen die er dertig jaar of langer staan, zijn onze ankers, onze levende symbolen van duurzaamheid. In een samenleving die continu verandert, geven bomen rust en ook de inspiratie dat het anders kan."

Je bent opgegroeid in Nederland en hebt in Wageningen gestudeerd. Was het toevallig dat je zoveel in het buitenland hebt gewerkt?

Het feit dat ik tropische bosbouw studeerde betekent op zichzelf al iets en na mijn kandidaats kreeg ik een beurs voor een vervolgstudie in Frankrijk. Dat was een kennismaking met een andere wereld. Het meest kenmerkend is dat de Franse leerlingen op de middelbare school allemaal filosofie in hun lespakket hebben en daardoor over een bredere denkwereld beschikken. We gingen iedere week met de hoogleraar het veld in en de zaak werd vanuit de praktijk benaderd. Daar bestond zo'n rijkdom aan natuurlijke bossen, dat ik daardoor besepte dat wij hier alleen 'cultuurlijke' bossen hebben. De ecosystemen

waar wij in Wageningen over leerden, die kon je in Frankrijk niet alleen zien maar ook aanraken! Bovendien voerde de Rijksdienst 'Eaux et Forêts' in Frankrijk ook het beheer over de gemeentebossen. Dat betekent een beperking van het lokale bestuur, maar houdt wel de garantie in van kwaliteit en vakmanschap, ook voor de lange termijn.

Wat ben je daarna gaan doen?

Na mijn afstuderen heb ik via de Fransen een baan in Madagascar gekregen, bij de houtexploitatie van een papierfabriek. Wij leefden daar in het bos, fantastisch! Daarna ging ik voor het Franse ontwikkelingswerk in Gabon werken en terug in Nederland volgde een organisatieadviseurschap bij Berenschot, vooral voor de bouwrijverheid. Voor dat bedrijf was ik anderhalf jaar in de VS. Voor een zakenman is het werken in Amerika heerlijk, maar op het aanbod van een baan in dezelfde plaats heb ik na lang twijfelen toch nee gezegd. Het sociale klimaat sprak ons niet aan: zolang je geld hebt is alles makkelijk, anders niet.

In ons voorgesprek tipte je aan dat je loopbaan een afwisseling laat zien tussen het maken van beleid en het uitvoeren daarvan. Kun je dat toelichten?

Jazeker. Terug in Nederland werd ik directeur beplantingen van Breda. Mijn eerste opdracht was een uitvoerbaar plan voor het buitengebied te ontwikkelen. Het werd toen gezien als revolutionair dat ik iemand heb aangesteld als hoofd van de ontwerpafdeling die zowel stedenbouw als tuin- en landschapsarchitectuur had gestudeerd. Tussendoor moest er hard gewerkt worden aan mijn promotieonderzoek dat, heel toepasselijk, ging over de samenhang tussen ontwerp en uitvoering van groenvoorzieningen.

Door mijn Berenschot-verleden fungeerde ik intussen als een soort hulpje in huis voor het College van B&W. Gewoon omdat 'getting things done' een belangrijke

eigenschap van me is. Daarna maakte ik als gemeentesecretaris van Breda alle bestuurlijke dimensies mee en ook de afstand tussen het College en de Raad, d.w.z. de dagelijkse en de algemene verantwoordelijkheid. Als je 's nachts de wethouders had overtuigd van de lange termijn, dan toch kreeg de volgende dag - onder de druk van de media - de korte termijn de overhand.

Later werd ik directeur Staatsbosbeheer, de mooiste baan die je kunt bedenken en volop in de uitvoering. Je bent verantwoordelijk voor vijf procent van het oppervlak van Nederland. En ook voor die enorm gemotiveerde mensen die hun eigen baasje zijn als beheerders van bosterreinen. In het begin heb ik onomwonden gezegd dat ik het onzin vond dat bijvoorbeeld het Malieveld en het Haagse Bos die in het centrum van Den Haag liggen, onder Staatsbosbeheer vallen. Nu realiseer ik mij - en dat had ik gezien mijn Franse periode moeten weten - dat er anders allang villa's hadden gestaan. Op dit moment zie je dat er in de Ruimtelijke Ordening meer verantwoordelijkheid gaat naar de lokale en provinciale overheden dan aan het Rijk. Daar heb ik mijn bedenkingen over: bij de lagere overheden zijn de langetermijndoelen niet zo in het zicht, zeker niet als het over natuur gaat.

Ik had altijd kritiek op het beleid en al snel volgde de sprong naar het directoraat Natuur van het Ministerie van LNV. Vanaf die plek kwam wederom het buitenland in beeld: eerst vier jaar naar Kenia als landbouwwattaché en als afsluiting naar Wenen.

Wat heeft je doen besluiten om zo'n belangrijke taak te gaan vervullen voor de Bomenstichting? En heb je een toekomstvisie op het werk van de stichting?

Als voorzitter van de selectiecommissie van de Floriade 2012 heb ik in 2004 met alle kandidaat-gemeenten uitvoerig gesproken. Het is me daarbij opgevallen dat sinds mijn eigen 'gemeentelijke' periode, de inhoudelijke kennis van groen bij deze gemeenten sterk is verminderd door het uitbesteden van taken. Het lijkt in toenemende

aan de lange termijn"

Hein van Asperen, nieuwe voorzitter van de Bomenstichting

mate moeilijk voor de gemeenten de regie bij deze uitbesteding op een adequaat niveau te houden. Tegen die achtergrond wordt het mijns inziens een steeds belangrijkere taak van de Bomenstichting om verbetering van het gemeentelijke bomenbeleid onder de aandacht te brengen van het lokale bestuur. Om in de toekomst als Bomenstichting effectief te blijven is het van belang om op strategisch niveau met verwante organisaties samen te werken. Graag wil ik me op dat vlak inzetten om te zorgen voor 'goede groeiomstandigheden' voor de Bomenstichting.

Frank Moens

In het afgelopen jaar bracht de Bomenstichting op uiteenlopende wijze de schoonheid en het belang van bomen onder de aandacht van vele Nederlanders. Het was een jaar waarin duidelijk richting aan het werkveld werd gegeven: de mens en de relatie met bomen kreeg een centrale positie. Het was tevens een jaar met een gouden randje want het 35-jarig bestaan van de stichting werd gevierd. Reden temeer om nog even stil te staan bij gedenkwaardige momenten van 2005.

Het Boomfestival als (zonnig) hoogtepunt van de Boomfestatie

Van april tot november sloeg de Boomfestatie haar tenten op in de tuin van Kasteel Groeneveld in Baarn. Gedurende deze maanden werd de Boomfestatie zeer goed bezocht; kinderen en volwassenen vermaakten zich met de vragenlijst en toelichting en deden mee om aanspraak te maken op de titel Boomtopper.

Op zondag 19 juni kon iedere boomliefhebber zich vermaken met onder andere muziek, toneel, acrobatiek en wandelingen tijdens een zonovergoten Boomfestival. Centraal stond de Boomfestatie, maar vooral de diverse extra activiteiten droegen bij aan de zeer geslaagde dag. De temperatuur liep zo hoog op dat de schaduw van de bomen door iedereen als een weldaad werd ervaren (foto rechts).

Knoeperds in Kent

Voor donateurs werd in het voorjaar drie keer een vierdaagse reis naar het boomrijke Engelse Kent georganiseerd. Onder leiding van Jeroen Heindijk (Geronimo Natural Gallery), die het gebied als zijn broekzak kent, werden schitterende plaatsen bezocht met oer-

De bomenreizen naar het Engelse Kent waren een succes. Reisleider Jeroen Heindijk (gehurkt) bracht de deelnemers naar schitterende bomen.

Foto: San van der Molen

Foto: San van der Molen

Het Bencia-theater gaf een schitterende voorstelling acrobatiek in de kroon van een grote eik op Kasteel Groeneveld in Baarn. Het vormde een de hoogtepunten op 19 juni tijdens de viering van het 35-jarig bestaan Bomenstichting.

oude bomen. De verschillende taxussen op schilderachtige begraafplaatsen, waarvan sommigen enkele duizenden jaren oud, vormden een doorlopend hoogtepunt. Jeroen bewaarde echter het absolute hoogtepunt als sluitstuk voor elke reis: het bezoek aan de eik van Nonnington. Een boom met voor Europese begrippen niet in woorden te vatten omvang (zie foto links onder). De belangstelling voor deelname was groter dan het aantal beschikbare plaatsen, dus werd in september de mogelijkheid geboden om een reis mee te maken die niet alleen voor donateurs was georganiseerd. De donateursdag in oktober op Landgoed Schovenhorst werd door

deze Engelandvaarders mede gebruikt als reünie en voor het uitwisselen van foto's.

Mensen vertellen hun persoonlijk boomverhaal

In de zomer begon de zoektocht naar mensen die een bijzonder of zeer persoonlijk verhaal over een of meer bomen kunnen vertellen of opschrijven. De start vond in Zeeland plaats met medewerking van de provinciale media. De bedoeling is in elke regio van het land dezelfde vraag te stellen en de resultaten te presenteren in boekvorm of bijvoorbeeld als gefilmde documentaire. Het project wordt gesteund door het VSB fonds.

Deze eiken in Midlaren sierden het rapport over het onderzoek naar het gemeentelijk bomenbeleid. Tevreden waren we niet.

Foto: Jac van der Poel

Foto: Frank Mberts

Conclusies Zorg en Respect stemmen zorgelijk

Van 2001 tot eind 2005 werd het omvangrijke programma Zorg en Respect uitgevoerd, gesubsidieerd door het Ministerie van LNV. Doel daarvan was gemeenten op bomengebied te volgen en het stimuleren van het ontwikkelen en behouden van een zorgvuldig gemeentelijk boombeleid. Diverse beleidsinstrumenten voor de gemeenten zagen het licht, zoals 'Model Bomenverordening' en 'Richtlijnen beoordeling kapaanvraag'. De folder 'Nuttige - Lastige bomen' en de brochure 'Zicht op Bomen' dienden ter ondersteuning van beleid en voorlichting aan de burgers en het gemeentebestuur.

Ter ondersteuning van de publicaties en opgestelde beleidsinstrumenten werden voor medewerkers van gemeenten workshops georganiseerd. Het programma Zorg en Respect werd afgesloten met een uitvoerige enquête onder gemeenten. De resultaten lieten zien dat gemeenten op diverse punten van het bomenbeleid wel progressie hadden geboekt, maar dat het totaal nog onvoldoende is.

Mensen voor bomen gezocht

De Bomenstichting wil dat binnen drie jaar in de helft van de gemeenten minimaal één lokale vrijwilliger actief bezig is met het uitdragen van het doel van de Bomenstichting en opkomt voor het wel en wee van de bomen in zijn of haar omgeving. Het project 'Mensen voor bomen', begonnen in 2005, voorziet in voldoende financiën om het netwerk van contactpersonen fors uit te breiden, mensen te begeleiden, te onderwijzen en te stimuleren. Het aantal contactpersonen schommelde al jaren rond de veertig. In het eerste jaar was het aantal contactpersonen al verdubbeld. Het streven is contactpersonen te laten functioneren in regioverband.

Docenten van het middelbaar onderwijs kregen tijdens een nascholingsdag 'De boom als spiegel van de samenleving' voorgelegd.

foto: Frank Moens

Voor de onderlinge communicatie en uitwisseling van ideeën en strategieën werd een forum op internet in het leven geroepen.

Boom als spiegel van de samenleving

De bovenstaande aanhef is de titel van het lespakket voor leerlingen van het VMBO en de laagste klassen van HAVO en VWO. De lesstof gaat voornamelijk over allerlei maatschappelijke zaken waarbij bomen betrokken zijn. Het lespakket kwam tot stand in samenwerking met Stichting Veldwerk Nederland. Na de voltooiing van het lespakket werd een serie nascholingscursussen gegeven voor docenten van het middelbaar onderwijs.

Boomnarigheid

Als een donkere wolk hangt de snel oprukkende en dodelijke bloedingsziekte in de paardenkastanje boven ons hoofd. Na groot alarm eind 2004, door boombeheerders en andere belanghebbenden zoals de Bomenstichting, is er met steun van de overheid naarstig gezocht naar de veroorzaker. Eind 2005 was deze mogelijk gevonden, maar zekerheid hebben de deskundigen nog niet. De veroorzaker blijkt een bacterie te zijn, maar hoe en waarom deze de kans krijgt is nog niet bekend. Pas als daar duidelijkheid over is kan men op zoek gaan naar een remedie. Ondertussen grijpt de ziekte snel om zich heen, staan er overal bomen met bloedingsstrepen op de stam en gaat een groot deel daarvan dood. *Totdat er zekerheid is over het verloop van de ziekte is ons stringente advies bomen pas te kappen als ze dood zijn.*

Boomeuforie

De inzet van lokale contactpersonen heeft duidelijk succes. Een korte impressie. In Hardinxveld-Giessendam wist Bert de Ruijter samen met mede-

Veel boomnarigheid bij de paardenkastanje. Verdorpe bladeren en bruine bloedingsstrepen langs de schors is een algemeen beeld geworden.

bewoners de kap te voorkomen van een rij fraaie populieren bij een begraafplaats.

Henk Wijnen uit Valkenswaard heeft baanbrekend werk verricht voor het behoud van monumentale bomen in zijn gemeente. Maar hij moet alert blijven om ze hoog op de agenda te houden. In de ontwikkeling van een nieuw milieubeleidsplan was het nodig om opnieuw aandacht vragen voor de ruim tachtig monumentale bomen. Clara Visser deed tijdens een hoorzitting het woord voor een Haagse medebewoonster om een boom in haar tuin te redden. Er was geklaagd bij de woningbouwvereniging over overlast. De bewoonster was wegens een chronische ziekte niet in staat zelf het woord te voeren.

René Caderius van Veen heeft in hechte eensgezinde samenwerking met een plaatselijke actiegroep en diverse organisaties in Groningen meegewerkt aan behoud van het karakter van het Stadspark. Op basis van het opgesteld rapport heeft de gemeente besloten van de herstructurering af te zien en werden kapplannen afgeblazen. Tot slot diagonaal vanuit Groningen naar het zuiden. In Sluis (Zeeuws-Vlaanderen) is door Lucien Calle bezwaar gemaakt tegen de kap van veertien monumentale populieren langs de Damse Vaart. Zijn argument was dat de bomen niet alleen een grote landschappelijke waarde vervullen, maar dat er ook talrijke vleermuizen en broedvogels in de holten van de bomen leven.

Bomenstichting groeit naar elftal

Nieuwe projecten en veranderingen in het uitvoeren van het werk hadden tot gevolg dat in het voorjaar twee nieuwe medewerkers werden aangesteld: ir. Susan Boonman en ing. Roelof Jan Koops. Daarmee steeg het aantal medewerkers naar elf!

Dankzij de inzet van lokale contactpersonen kon deze fraaie populierenrij in Hardinxveld-Giessendam behouden blijven.

foto: Bert de Ruijter

Stadsbomen voor

Fred Tonneijck en Vincent Kuypers

Fijn stof staat de laatste tijd volop in de belangstelling. De concentraties overschrijden de stringente normen voor luchtkwaliteit, die op basis van de Europese regelgeving zijn vastgesteld. Bouwprojecten liggen stil door uitspraken van de Raad van State. De schade wordt op miljarden geschat. Nederland dreigt 'op slot' te gaan. Oorzaak van de negatieve uitspraken door de Raad van State is het ontbreken van informatie over de verwachte luchtkwaliteit na voltooiing van het bouwproject of het ontbreken van maatregelen om de verslechtering van de luchtkwaliteit aan te pakken.

Gemeenten zijn verplicht luchtkwaliteitsplannen op te stellen indien normen worden overschreden. De groene infrastructuur mag in dergelijke plannen niet worden vergeten want bomen nemen effectief vuile stoffen en deeltjes uit de lucht op. Bij gemeenten groeit het besef dat gerichte aanplant van bomen een van de mogelijke maatregelen is om de luchtkwaliteit te verbeteren.

Om welke luchtverontreiniging gaat het?

Het gaat in eerste instantie om te hoge concentraties van fijn stof en van stikstofdioxide. De belangrijkste bron van deze verontreiniging is het verkeer. Fijn stof wordt uitgedrukt als PM10 en omvat alle deeltjes met een diameter van 10 µm of kleiner (dit is 0,01 mm).

PM10 bevat vele toxische verbindingen zoals zware metalen en organische verbindingen en is schadelijk voor de volksgezondheid. Daarnaast leiden stikstofdioxide en vluchtige organische stoffen uit uitlaatgassen onder invloed van zonlicht tot de vorming van ozon. Ozon is het belangrijkste bestanddeel van de zogenaamde zomersmog en veroorzaakt ook aantoonbare schade aan de gezondheid.

Gezondheidsschade door blootstelling aan verontreiniging kan al optreden bij concentraties onder de norm.

Vermindering van concentraties is dus altijd zinvol om de luchtkwaliteit te verbeteren en de schade aan de gezondheid te verminderen, ongeacht of de normen nu worden overschreden of niet.

Bomen en stadslucht

Bomen halen veel verontreiniging uit de lucht. Zo is de depositie van stof uit de atmosfeer op een bos 2 tot 16 maal groter dan op een lage vegetatie. Groenelementen vangen maximaal 15-20% van het aanbod aan PM10 af. Zoals voor Antwerpen is aangetoond, leiden bomen in de stad tot een aanmerkelijke verlaging van de piekconcentraties van ozon. Om wat voor bomen gaat het dan? Welke boomsoorten moeten we aanplanten voor een betere luchtkwaliteit in steden? Vooralsnog is hier niet één kant-en-klaar antwoord op te geven. Alleen al de uitlaatgassen van auto's leiden tot een groot scala aan schadelijke componenten. Stadslucht is één grote cocktail van verontreiniging. Boomsoorten die de ene component

Begrippen

In bijgaand stuk worden enkele specialistische termen gebruikt. Daaronder wordt in dit verband het volgende verstaan:

- Luchtverontreiniging: concentraties in de atmosfeer van fijn stof, stikstofdioxide, vluchtige organische verbindingen en ozon.
- Fijn stof: wordt uitgedrukt in PM10 en bevat vele toxische verbindingen zoals zware metalen en organische verbindingen.
- Zomersmog: bestaat uit ozon, en onder meer stikstofdioxide, organische stoffen en volproducten daarvan.
- Ozon: ontstaat onder invloed van zonlicht uit stikstofdioxide en vluchtige organische stoffen.
- Bronnen van vluchtige organische stoffen: o.a. uitlaatgassen van auto's, maar ook bomen (o.a. populieren, eiken, wilgen en platanen).

een goede luchtkwaliteit

Tabel 1. Geschiktheid van verschillende boomsoorten om de ozonniveaus te verminderen.

Meest geschikt	Matig geschikt	Minder geschikt
Californische cypres eenstijlige meidoorn Europese lariks gewone laurierkers Noorse esdoorn ruwe berk veldesdoorn zwarte den zwarte els	appel cypres Engelse veldiep gewone es gewone esdoorn gewone lijsterbes gewone vlier	grijze els hardbladige els hazelaar hulst linde sering zoete kers
		Amerikaanse eik kraakwilg ratelpopulier schietwilg waterwilg wintereik zomereik

goed uit de lucht opnemen, doen dit nog niet bij een andere.

Loofbomen nemen het meest efficiënt gassen als stikstofdioxide en ozon op, terwijl naaldbomen veel geschikter zijn voor de opname van PM10. Deze verschillen in effectiviteit worden vooral bepaald door verschillen in eigenschappen van de bladeren. Bladeren die breed, glad en plat zijn, nemen via de huidmondjes effectief gasvormige

tussen boomsoorten in de hoeveelheid organische stoffen die worden afgegeven.

Boomsoorten voor minder ozon

Ozon is het belangrijkste bestanddeel van zomersmog. Tot deze smog behoren onder meer stikstofdioxide, organische stoffen en volgproducten daarvan. Hoge concentraties van ozon komen 's zomers voor op warme dagen met veel zonneschijn. Recent onderzoek in Engeland (Donovan et al., 2005) heeft aangetoond dat 23 soorten uit een totaal van 30 veel voorkomende stadsbomen min of meer gunstig zijn voor het verminderen van dit type smog in een verstedelijkt gebied.

In Tabel 1 zijn de onderzochte soorten in drie groepen weergegeven: één groep van bomen die de ozonconcentraties duidelijk verminderen, één groep van bomen die dit ook doen maar dan in mindere mate, en één groep van bomen die minder geschikt zijn. Loofbomen als zwarte els, veldesdoorn, eenstijlige meidoorn, gewone laurierkers, Noorse esdoorn en ruwe berk zijn zeer goed in staat de concentraties te verminderen. Voor eventuele aanplant van deze soorten moet natuurlijk op meer eigenschappen worden gelet dan alleen op de ver-

minderen van de zomersmog. Een overweging tegen kan zijn dat bijvoorbeeld els en berk aanleiding geven tot allergische reacties bij mensen.

Geen ozonvermindering, wel opname van stikstofdioxide

Bomen als de ratelpopulier, verschillende soorten wilgen en eiken lijken volgens het Engelse onderzoek minder geschikt als het erom gaat de ozonconcentraties te verminderen. Dit is opvallend. Deze loofbomen nemen naar verwachting namelijk wel efficiënt

stikstofdioxide op, dat immers bijdraagt aan de ozonvorming. Tabel 2 vermeldt op basis van Japans onderzoek (Takahashi et al., 2005) een aantal stadsbomen, dat zeer goed in staat is stikstofdioxide op te nemen.

Kronkelwilg en zwarte populier behoren hiertoe. Beide horen tot de wilgenfamilie. Deze familie bevat veel soorten die goed in staat zijn om stikstofdioxide te absorberen. Ook soorten uit de vlinderbloemenfamilie zoals gewone acacia en honingboom doen dit efficiënt.

Emissie van vluchtige organische stoffen

Het blijkt dat bomen niet alleen kunnen bijdragen aan het verminderen van de luchtverontreiniging, maar ook juist de luchtverontreiniging kunnen vergroten. Dit komt omdat ze vluchtige organische stoffen kunnen uitstoten. Zoals blijkt uit Tabel 3, hebben populieren, eiken en wilgen de eigenschap om veel organische stoffen te emitteren (zie www.es.lancs.ac.uk/cnhgroup/iso-emissions.pdf). Het betreft vooral de emissie van monoterpenen en isopreen waaruit in de zomer ozon kan worden gevormd.

foto: Frank Moens

verontreinigingen uit de lucht op. Bladeren die ruw en behaard zijn of een spitse vorm hebben zoals naalden, zijn effectief in het afvangen van stofdeeltjes. Deze deeltjes blijven aan de naalden zitten en kunnen in meer of mindere mate worden verwijderd door bijvoorbeeld neerslag. Soms kunnen bomen de luchtkwaliteit negatief beïnvloeden. Bepaalde soorten emitteren zeer veel vluchtige organische stoffen. Deze van bomen afkomstige stoffen geven in aanwezigheid van stikstofdioxide aanleiding tot de vorming van ozon. Ozon komt van nature in lage concentraties voor. De huidige ozonniveaus zijn minimaal een factor twee hoger dan deze natuurlijke achtergrond. Er zijn grote verschillen

Tabel 2. Bomen die stikstofdioxide zeer goed kunnen opnemen.

gewone acacia
honingboom
kronkelwilg
magnolia
Yoshino-kers
zelkova
zwarte populier

Tabel 3. Bomen en struiken die matig tot zeer veel en zeer weinig tot geen vluchtige organische stoffen emitteren.

Matig tot zeer veel	Zeer weinig tot niet aantoonbaar
amberboom Chinees vernis- boom (<i>Koelreuteria</i>) eik gewone acacia katzuraboom plataan wilg	appel berk es iep lijsterbes meidoorn peer prunus

Platanen hebben ook deze eigenschap. Bij grootschalige aanplant dragen deze bomen niet bij aan de reductie van te hoge ozonconcentraties en zijn ze dus minder geschikt. Dit laat onverlet dat ze goed in staat zijn om stikstofdioxide te absorberen.

Met betrekking tot de emissie van vluchtige organische stoffen zijn de soortverschillen binnen een genus (geslacht) over het algemeen klein. Wel bestaan grote verschillen tussen de verschillende genera. De emissie van vluchtige verbindingen is bij boomgeslachten met zeer weinig emissie circa 700 maal minder dan bij bomen met een zeer hoge emissie. Zeer gunstig scoren veel voorkomende bomen als berk, es, iep en linde.

Naaldbomen en fijnstof

Volgens de huidige kennis zijn naaldbomen (inclusief coniferen) veel efficiënter in het afvangen van fijn stof dan loofbomen. Binnen de Europese gemeenschap wordt volop gediscussieerd over de normstelling voor PM10. Het is waarschijnlijk dat nieuwe normstelling zich zal richten op de nog fijnere deeltjes omdat deze schadelijker zijn voor de gezondheid dan PM10.

Ook deze kleinere deeltjes worden beter vastgelegd door naaldbomen dan door loofbomen.

In West-Europa kennen we weinig inheemse naaldboomsoorten. Naaldbomen behoren ook niet standaard tot ons straatbeeld. Het is dan ook niet verwonderlijk dat in Tabel 1 slechts vier soorten naaldbomen zijn vermeld van de in totaal 30 onderzochte stadsbomen. Het gaat om Europese lariks, Californische cypres, zwarte den en cypres. Deze vier soorten verlagen meer of minder sterk de ozonniveaus.

In principe is met deze vier soorten een dubbelslag mogelijk. Ze verminderen ozon en vangen efficiënt fijn stof af. In ieder geval efficiënter dan loofbomen. Naaldbomen zijn vaak groenblijvend. Aanplant van groenblijvende soorten is zeer aantrekkelijk omdat deze ook in de wintermaanden fijn stof uit de lucht halen. Europese lariks is wat dit betreft dan weer geen eerste keus aangezien deze boom de naalden in de winter niet vasthoudt. Voor ozon speelt dit probleem niet want de concentraties zijn in de wintermaanden niet verhoogd.

In aanvulling op de vier naaldbomen uit de tabel komen we in de Nederlandse steden ook regelmatig watercypres (*Metasequoia glyptostroboides*) en moerascypres (*Taxodium distichum*) tegen. Hoewel naaldbomen onderling verschillen in de capaciteit om fijn stof weg te vangen, zijn deze verschillen nog onvoldoende bekend. We weten al wel dat cypressen minder effectief zijn dan bijvoorbeeld dennen en geschikter zijn dan een aantal loofbomen. Water- en moerascypres zijn bladverliezende coniferen en dus minder effectief in de winter.

Klim- en leiplanten

Niet altijd leidt de filtering door bomen tot lagere concentraties. Bomen pal naast de weg tot een afstand van circa 100 tot 150 meter filteren wel maar ze dempen ook de windsnelheid. Als gevolg worden de uitlaatgassen met minder lucht gemengd en gaan de concentraties omhoog. Het netto effect van concentratieverhoging door demping van de windsnelheid en concentratieverlaging door de filtering van groen is vaak een verhoging van de concentraties op de

plek waar de boom staat.

Dichtbij een vervuilingsbron moet men er voor zorgen dat de verontreinigde lucht voor een groot deel door de boomkroon heen kan. De demping van de windsnelheid neemt dan af en de vuile lucht komt ook met bladeren binnen in de kroon in contact waardoor de effectiviteit van de filtering toeneemt. Kies in dergelijke situaties voor boomsoorten met open kronen of neem passende beheersmaatregelen.

Het probleem van de windsnelheidsdemping bestaat niet als we gebruik maken van klim- en leiplanten. Er bestaat veel belangstelling voor de toepassing van klimop (*Hedera helix*) op kale muren in straten om fijn stof af te vangen. Klimop kan wel drie tot acht vierkante meter blad bezitten en tot zes gram fijn stof bevatten per vierkante meter muur (Dunnett en Kingsbury, 2004). Daarnaast is deze plant ook nog eens groenblijvend. Ten opzichte van kale muren betekent klimop een geweldige vergroting van het filterende oppervlak. En niet onbelangrijk. Het aanzien van de stad wordt sterk verbeterd.

Tot slot

Bij opgekroonde bomen gaat een groot deel van de lucht onder de kroon door. Deze lucht komt niet in contact met bladeren en wordt dus niet gefilterd. Zorg dan voor geschikte ondergroei met struiken en heesters opdat er blad aanwezig is vanaf de bodem tot aan de top van de boom. Hoge kruidenvegetaties hebben natuurlijk ook een toegevoegde waarde.

In relatie tot de luchtkwaliteit gaat het om een juiste mix van allerlei soorten groen. De hoeveelheid groen in steden moet weer toenemen met aandacht voor voldoende variatie. Bomen nemen hierbij een bijzondere positie in.

Fred Tonneijck en Vincent Kuypers zijn respectievelijk verbonden aan:

- Wageningen UR,
Plant Research International
fred.tonneijck@wur.nl
- Wageningen UR, Alterra
vincent.kuypers@wur.nl

foto: Frank Moens

Heukels' Flora van Nederland 23e editie

Ruud van der Meijden.
Heukels' Flora van Nederland,
23e druk. 684 blz., gebonden.
uitg.: Wolters-Noordhoff
ISBN 90-01-58344-X. Prijs: € 49,95

Na negen jaar is het dan weer zo ver; een geheel herziene versie van de Heukels' Flora. Naast de gebruikelijke wetenschappelijke en Nederlandse naamsveranderingen (tientallen), zijn er meer dan 150 soorten aan de Nederlandse Flora toegevoegd. Grotendeels komt dit door klimaatsverandering, verstedelijking en introductie van exoten binnen Nederland. Natuurlijk zijn er door vermessing, verzuring en verdroging ook enige soorten verdwenen.

Spectaculair aan deze Flora is de totale wijziging van de indeling. Daar waar de flora eerder was ingedeeld op vormkenmerken, is deze nu ingedeeld aan de hand van DNA-gegevens van de plantenfamilies. Hierdoor is de indeling voor de doorgewinterde botanist volledig op zijn kop gezet. De eenzaadlobbigen (grassen, orchideeën) staan nu relatief voor in de flora en de tweezaadlobbigen (schermbloemige, composieten) achterin.

De nieuwe indeling heeft de Flora daarentegen overzichtelijker gemaakt. Er zijn namelijk veel literatuurverwijzingen en afkortingen weggelaten. Het idee hierachter is dat veel informatie te vinden is op internet. Toch wordt nog altijd verwezen naar o.a.

het standaardwerk van de Nederlandse Oecologische Flora. Deze heeft namelijk nog de oude familie-indeling.

Met het schrappen van deze literatuurverwijzingen is er meer ruimte gekomen voor de vele illustraties en detailtekeningen. Veel tekeningen staan nu direct onder de soortteksten in plaats van op een volgende pagina. Ook zijn veel tekeningen uitvergroot, waardoor details beter zichtbaar zijn. Verder is er hard gewerkt aan de determineersleutels, die je uiteindelijk bij de juiste soort brengen. Binnen de hoofdsleutels zijn kleine balkjes tekst met determinatiekenmerken aangebracht die je snel door de hoofdsleutels voeren. Op deze manier wordt veel leeswerk bespaard. Binnen deze 23e druk zijn naast de inheemse bomen van Nederland verschillende uit de cultuurkweek bekende bomen opgenomen zoals de trompetboom (*Catalpa*), Anna Paulownaboom (*Paulownia*) en verschillende soorten eiken. Men zal even moeten wennen aan de nieuwe indeling, maar daartegenover staat dat het gebruik van deze Flora een stuk aangenamer is door de verbetering van de sleutels en de ruimere opzet van de illustraties.

Roelof Jan Koops

Bomenfietsroute door westelijk Ermelo vernieuwd

Te koop bij boekhandels Riemer & Walinga en de Bruna, tevens in het gemeentelijk NME-centrum aan de Burgemeester van Oordtstraat 30 (boven de Kringloopwinkel) en bij de VVV Ermelo

Zie ook: www.nmecentrum-ermelo.nl

Prijs: € 2,50.

De stichting Natuur- en MilieuPlatform Ermelo heeft de Bomen-fietsroute opnieuw uitgebracht. Deze hernieuwde uitgave van de gevarieerde fietsroute van ongeveer 20 km door het westelijk buitengebied van Ermelo beschrijft dezelfde route als de uitverkochte eerste editie uit 1999, maar de tekst is flink geactualiseerd, nieuwe afbeeldingen zijn toegevoegd en het aantal pagina's is uitgebreid naar 48 stuks.

De route geeft veel achtergrondinformatie, dus behalve als fietsroute is het boekje ook als naslagwerkje zeer de moeite waard. Het deel over de terreinen van Meerkanten en 's Heeren Loo is ook als wandelroute te gebruiken. Het deel over het westelijk buitengebied van de gemeente kunt u beter fietsen.

Onderweg komt u diverse bijzondere boomsoorten tegen, maar maakt u ook kennis met de alledaagse eik, beuk en els. De historie van het gebied komt in vogelvlucht voorbij. Aan het einde van de tocht heeft u meer inzicht in de natuur en cultuur van dit deel van Ermelo.

Geheel vernieuwd: www.bomenstichting.nl

De website van de Bomenstichting is in een geheel nieuw jasje gestoken en ook inhoudelijk aangepast. Vooral de nieuwe indeling in hoofden subonderdelen maken het geheel overzichtelijker en toegankelijker.

Ginkgo biloba: verleden, heden en toekomst in één boom

Ginkgo biloba

Zie dit kleinood in mijn gaarde:
boomblad uit de oriënt,
siert met zijn geheime waarde,
ingewijden welbekend.

Leeft het als een enkel wezen,
innerlijk in twee gedeeld?
Of vormt juist het uitgelezen
tweetal één herkenbaar beeld?

Langzaam rijpende ideeën
werpen op die vragen licht.
Voel je niet dat ik in tweeën
eenling ben in mijn gedicht?

Johann Wolfgang von Goethe.

*De ginkgo was de lievelingsboom
van Goethe. Hij schreef dit gedicht
15 september 1815, nadat hij met
zijn geliefde Marianne von
Willemer een bezoek had gebracht
aan een ginkgo in Heidelberg.*

Vertaling: Matthias Rozenmond

foto: Bert Maes

Florentine van Eeghen

De Oude Hortus Botanicus van Utrecht kan bogen op een zeer oude ginkgo. De boom werd geplant in 1734 en is daarmee een van de eerste ginkgo's die vanuit China naar Europa werd gebracht. De boom is nog steeds kerngezond en heeft een omtrek van vier meter. Spannend detail: op deze mannelijke boom heeft men indertijd een vrouwelijke tak geënt. Hier volgt het verhaal van een boom met een oeroude geschiedenis, een grote sierwaarde en een medische toekomst van betekenis.

Al tweehonderd miljoen jaar geleden werd de aarde begroeid door verschillende soorten ginkgo. De ginkgo kon de concurrentie met de andere oerplanten, varens, boomvarens en palmen (Cycaden), goed aan. De boom was groot, langlevend en kon zich behalve door zaad ook met zijn luchtwortels voortplanten. Een onlangs opgegraven fossiel in China toont aan dat de bomen er op het hoogtepunt van de dinosaurus (200 - 150 miljoen jaar geleden), al min of meer uitzagen als de ginkgo van nu.

De ramp die de dinosaurus uitroeide, had op de ginkgo geen effect. Pas toen de bloeiende planten zich ontwikkelden, die handiger op hun leefmilieu insprongen, ging het met de ginkgo bergafwaarts. Uit Europa zijn de bomen meer dan twee miljoen jaar geleden verdwenen. In China leefde de ginkgo voort en daar werd de soort sinds mensenheugenis gerespecteerd en beschermd om zijn lange levensduur. Men heeft altijd gedacht dat ze er in het wild waren uitgestorven tot de recente ontdekking van natuurlijke groeiplaatsen in het Oost-Chinese Chekiang. Bij de Yo-Mun tempel in Zuid-Korea groeit een ginkgo die vooralsnog bekend staat als de hoogste van de wereld. Dit is een gezonde boom van 1100 jaar oud en zestig meter hoog met een stamdoorsnede van 4,5 meter.

Botanie

Charles Darwin noemde de ginkgo 'een levend fossiel', maar dit is niet het enige aspect van de ginkgo dat de aandacht verdient. De rechte, rijzige groeiwijze en de unieke waaivorm van de bladeren maken de boom een aanwinst voor

Op meerjarige takken verschijnen kortloten met daarop de bladknoppen.

Vruchten van de ginkgo zijn ongeveer zo groot als kersen.

park, tuin en laan. In ons land groeit de boom langzaam op tot ongeveer twintig meter hoogte met een relatief geringe breedte van zes tot acht meter. De groeiwijze is karakteristiek en enigszins onregelmatig; in de winter valt op hoe grijzig, haast kurkachtig de schors is en ook de knobbelige structuur van de takken. De boom is in het verleden als naaldboom begonnen: de veel geroemde en beroemde waaivormige bladeren van de ginkgo zijn eigenlijk naalden die aan elkaar zijn vastgegroeid. De bladeren zijn tweelobbig, vandaar het achtervoegsel biloba. Ze lopen lichtgroen uit en de donkergroene zomertinten verkleuren in het najaar kort maar heftig botergeel alvorens af te vallen. De abrikoosvormige vruchtjes aan lange stelen kleuren geelgroenig tegen dit stralende geel, maar als deze rijp zijn verspreiden ze een walgelijke stank van rotting. De ginkgo is tweehuizig (mannelijke en vrouwelijke bomen). De mannelijke exemplaren dragen geen vruchten en hebben daarom als straatboom de voorkeur. Overigens is het geslacht pas na twintig jaar te determineren, wanneer een boom voor het eerst in bloei komt.

Naast de gewone Ginkgo biloba worden enkele andere vormen gekweekt, zoals de zuilvormige *Ginkgo biloba* 'Fastigiata'. Doordat de ginkgo goed tegen luchtvervuiling kan en geen ziektes oploopt begint de boom ook tot het Nederlandse straatbeeld te behoren. Daar neemt de boom genoeg met beperkte wortelruimte. Ginkgo's zijn geheel winterhard, maar houden van een zonnige, beschutte plaats op vruchtbare grond die niet te nat is. De beste planttijd is april.

Historie

De naam ginkgo is afgeleid van het Chinese woord voor zilver (gin) en abrikoos (kyo). Door een schrijffout van de Duitse arts en ontdekkingsreiziger Engelbert Kaempfer die de ginkgo als

eerste ontdekte, is de naam verkeerd overgekomen. Volksnamen zijn er te over, zoals 'tempelboom' dat verwijst naar oude exemplaren op tempelgronden. In China werd de ginkgo al vroeg vereerd omdat Confucius (551-487 voor Christus) mediteerde, las en onderwees onder een ginkgo-boom. De boom werd overigens niet met één bepaalde religie geassocieerd - zowel de Boeddhistische als de Taoistische priesters zorgden goed voor de oude bomen. Omstreeks het jaar 800 na Christus is de ginkgo samen met het Boeddhisme naar Japan overgestoken. Daar kent de ginkgo nu ook al een lange historie, vandaar de naam 'Japanse notenboom'. Een vermaarde Japanse ginkgo is de boom in Hiroshima die op een kilometer afstand groeit van de plek waar de bom insloeg. Alles om de boom werd weggevaagd, maar de ginkgo leeft nog steeds. Tegenwoordig is er een tempelcomplex omheen gebouwd waar mensen komen bidden voor vrede.

Medicinale werking

Echinacea, Ginseng en Ginkgo zijn al tijdenlang de drie meest verkochte alternatieve geneesmiddelen. Maar in tegenstelling tot de twee eerstgenoemde heeft wetenschappelijk onderzoek naar de werking van ginkgo wél tot een doorbraak geleid. Wetenschappelijk bewezen is dat ginkgo-bladeren een (giftige) stof bevatten die problemen met de bloedsomloop tegengaat en als middel kan dienen tegen dementie en geheugenstoornissen. De ginkgo is dus niet alleen een levend fossiel of een decoratieve straatboom maar ook een 'toekomstboom' die beloften in zich bergt voor het welzijn van velen.

Op de foto links: de Ginkgo biloba in Oude Hortus Botanicus, Universiteitsmuseum, Lange Nieuwstraat 106, Utrecht.

Enthousiasme en onverschilligheid bij nieuwe schouw

De Bomenstichting voltooide in 2004 de eerste schouwronde van bomen die in het Nationaal Register van Monumentale Bomen bij de Bomenstichting staan vermeld. Deze schouw vergde een periode van dertien jaar. In overleg met het Ministerie van LNV, de belangrijkste subsidiegever, is een tweede schouwronde afgesproken, te realiseren in een zeer beknopte periode van vier jaar: de verkorte methode. Voor deze tweede ronde werd een methode ontwikkeld die in 2005 in de provincie Utrecht werd getest en verbeterd. Zie ook Bomennieuws zomer 2005, bladzijde 8.

De schouw van de monumentale bomen volgens de verkorte methode is nu zijn tweede jaar ingegaan.

Frank Moens

Samengevat bestaat de methode uit het doen van een schriftelijk verzoek om gegevens van een geregistreerde boom of bomen te controleren en deze aangevuld of verbeterd terug te sturen, eventueel met (digitale) foto's. Bij geen respons volgt een tweede verzoek. De uitnodiging gaat vergezeld van een folder met een uiteenzetting over het register en de daaraan gekoppelde onderhoudssubsidieregeling, het Bomenfonds. Als blijkt uit de antwoorden en meegestuurde foto's dat er het nodige aan de boom mankeert, dan volgt een bezoek door de Bomen-schouw van de Bomenstichting. In het tabelletje is te zien over welke

aantallen het gaat en met wat voor soort eigenaren we te maken hebben. Na de provincie Utrecht zijn Friesland en Gelderland nu aan de beurt. Ongeveer drieduizend objecten worden aan een controle onderworpen. Om dit te kunnen realiseren is hulp van eigenaren en beheerders onontbeerlijk. De reacties waren in het proefgebied Utrecht voor het merendeel enthousiast, maar helaas liepen we ook tegen de nodige onverschilligheid aan. Met dit laatste hadden we wel rekening gehouden. We hadden er niet op gehoopt, maar wel op gerekend dat dit zou gebeuren. De ontwikkelde werkwijze is voor de twee nieuwe provincies enigszins aangepast en daarbij is ondersteuning van vrijwilligers hard nodig.

Respons bij gemeenten groot

Enkele gemeenten met een flink aantal objecten in het register werden 'persoonlijk' benaderd om mee te werken. In Utrecht (175 objecten) en Amersfoort (35) werd daar goed op gereageerd. Ook gemeenten die slechts een schriftelijk verzoek kregen, reageerden over het algemeen positief. Moeilijker verliep het bij particulieren en bij beheerders van landgoederen.

Als er na verloop van tijd na het tweede verzoek nog geen reactie was ontvangen, gingen we zelf op pad. Het doel was tweeledig: inzicht krijgen in het gedrag van eigenaren en uiteraard de gegevens actualiseren. Eigenaren gaven te kennen het belang van de schouw niet te zien of dat men de vragenlijst nog wel klaar had liggen om terug te sturen maar daar geen haast mee had gemaakt. Bij beheerders waren 'geen tijd' of 'geen budget voor het werk' de meest gehoorde argumenten.

Grote gegevensstroom

Begin dit jaar zijn alle, ruim driehonderd, eigenaren van monumentale bomen in Friesland aangeschreven. Een herhalingsverzoek is begin maart verzonden. Eind april krijgen alle eigenaren in Gelderland (840) een bericht in de bus. Daarmee is de stroom gegevens, die enkele jaren zal aanhouden, volledig in gang gezet. We gaan ervan uit dat we ongeveer zeventig procent spontane respons krijgen. Het resterend deel moet op een andere wijze gerealiseerd worden, onder andere met hulp van vrijwilligers (zie kader). Gemeenten die een aanzienlijke hoeveelheid monumentale bomen in

Paardenkastanje in het park van het Popta-slot te Marssum (Fr.)

beheer hebben kunnen rekenen op een bezoek van een projectmedewerker van de Bomenstichting om nadere afspraken te maken.

Monumentale bomen staan in de belangstelling

Overduidelijk is dat de monumentale bomen bij het publiek het meest tot de verbeelding spreken en aan de hand daarvan ook de roep om bescherming van bomen eenvoudiger gehoord wordt. De Bomenstichting hecht daarom grote waarde aan het actualiseren van het totale register. Het geeft een goed inzicht in het wel en wee van de belangrijkste bomen in het land. Met regelmaat vragen

Hulp van vrijwilligers onmisbaar in Friesland en Gelderland

De oproep aan eigenaren en beheerders om gegevens van hun monumentale boom of bomen te noteren en door te geven levert geen honderd procent respons op. Om de schouw toch te kunnen completeren zoekt de Bomenstichting mensen die beschikken over redelijke kennis van het boomsortiment, die in hun omgeving de aanwezigheid en gegevens van monumentale bomen willen controleren. Contact leggen met eigenaren of het achterhalen van de juiste naam- en adresgegevens is onderdeel van dit schouwwerk.

Interesse of meer willen weten? Neem contact op met Roelof Jan Koops, te bereiken op nummer 030-2303515 of rjkoops@bomenstichting.

wij in de pers aandacht voor de boommonumenten en we proberen via het aanreiken van beleidsinstrumenten gemeenten te stimuleren een goede beschermingsregeling te treffen, onder andere met behulp van de lokale verordeningen.

Het blijkt dat gemeenten in toenemende mate beschikken over eigen lijsten met monumentale of bijzondere bomen. Uit het onderzoek naar het bomenbeleid onder gemeenten dat de Bomenstichting vorig jaar hield (Kwaliteit gemeentelijk boombeleid, uitgave: Bomenstichting 2005), bleek dat 84% van de gemeenten over een dergelijke overzicht beschikken. In 1998 was dat nog maar 53%. De juridische bescherming blijft helaas nog achter, maar ook daar is een stijgende lijn in te bespeuren.

Verdeling van de monumentale bomen (in aantallen objecten) naar eigenaar in de provincie Utrecht en het resultaat van het schriftelijk verzoek gegevens te actualiseren

	aantal obj.	retour ontv.	% totaal	te schouwen
Particulier	377	161	42.7	216
Gemeente	312	248	79.8	64
Nat. Beheerder	19	1	5	18
Publiek recht	67	20	29.8	47
Religieuze inst.	53	19	33.9	34
Overige	68	32	47.0	36
Totaal	896	481	53,7	415

(telling per 19/01/06)

Wie kan wat Zocher kon?

Tweemaal een rondleiding door het singelgroen in Utrecht. Op de contactpersonenexcursie van de Bomenstichting vertelde bomenbeheerder Frank van de Brink dat het park weer moet worden zoals de beroemde tuinarchitecten vader en zoon Zocher het ontwierpen.

Het park is wat versleten sinds de aanleg 150 jaar geleden. Er zijn bomen doodgegaan of omgewaaid en herplant en singels gedempt. Bedreven racende fietsers en hondenpoep ontwijkend vertelde Frank, soms met weemoed en twijfel, dat enkele grote bomen en alle fietsers moeten verdwijnen. Bij de excursie met de Intergemeentelijke Studiegroep Boomverzorging een week later, gidste een beleidsambtenaar die het plan prima aan de man bracht. Zoals Zocher het maakte moet het weer worden. Bomen zijn dood gegaan maar helaas hebben de beheerders nogal wat fouten gemaakt. Ze keken wel waar en welke boom op de lege plek een groeikans zou hebben, maar letten onvoldoende op het ontwerp. Zo kwamen niet-Zocherbomen op niet-Zocherplekken.

Die fouten gaan we herstellen. De niet door Zocher bedachte bomen worden gerooid en vervangen door bomen uit zijn ontwerp. Die grote niet-Zocherbeuk verdwijnt, daar komt een Zocher sierappel en de vijftigjarige beheerders sierappel moet weg omdat die daar 150 jaar geleden ook niet stond.

De tuinontwerper van nu meent te kunnen wat Zocher niet kon, namelijk weten welke bomen over 150 jaar nog leven. Een grote niet-Zocherplataan omzagen om een Zocher-kastanje ruimte te geven en de kastanjeziekte vergeten?

Na uitvoering van dit nieuwe Zocherontwerp kan de beheerder gelukkig nooit meer in de fout want boomsoort en -plaats liggen voor 150 jaren vast in het beheer.

Uit respect voor het ontwerp of uit historisch oogpunt oude bomen omzagen? Een eeuwenoud gebouw wordt zinvol gerestaureerd door rekening te houden met de huidige gebruiksmogelijkheid. Een park zonder fietsers, honden, drugsdealers anno 2006?

De tuinen van Het Loo zijn gerestaureerd, maar het gebruik is met hek en toegangskaarten zonder hond en fiets.

Zocher moet je respecteren door wat de bezoeker trekt te eerbiedigen, de prachtige oude bomen handhaven, het bankje in de zon opknappen. Doordacht omgaan met de waarden van het groen en zicht hebben op het huidige geen misbruik is respectvoller, maar moeilijker, dan 150 jaar teruggaan.

Als Zocher dit park nu zou kunnen zien, zou hij zonder twijfel meer schrikken van de foute omgeving dan van foute bomen. Zijn doorzicht is een kantoor, zijn statige singel een verkeersader, maar zijn kastanje, eik en plataan staan er nog! Als Zocher nu zijn ontwerp zou maken, zou hij er een vijf meter hoog Gammahek omheen ontwerpen. Eerbiedig het groen dat 150 jaren groeide, probeer het niet te regelen voor de komende 150 jaar, dat kon Zocher ook niet. Hij maakte wel een prachtig park, nu nog kostbaarder dan men in 1860 kon vermoeden.

Douwe van der Heij

In de regio Rotterdam is onze contactpersoon Rob van der Elst (1943), woonachtig in Capelle aan den IJssel, al enige tijd werkzaam. Hij is geboren en getogen in Rotterdam en werd door zijn beide grootvaders geïnjecteerd met het groenvirus.

foto: weekblad IJssel- en Lekstreek

aan de hand was. Daarna is het snel gegaan. In Capelle aan den IJssel heb ik inmiddels de bijnaam 'Bomoloog' gekregen en zit ik in het Schollebosoverleg. Voor dit stadspark is een onderhoudswerkplan opgesteld met als doel het park op adequate wijze te beheren.

Door te publiceren in week- en dagbladen, word ik door velen herkend en geraadpleegd. In het gemeentehuis heb ik contacten met de Wethouder, Directeur Middelen en Buitenruimte en de vele groenmensen. Wij zijn naar elkaar toegegroeid. Dat wil niet zeggen dat alles pais en vree is. Daar waar nodig ondersteun ik bewoners bij hun bezwaar of teken zelf bezwaar aan. In één van de allergrootste zaken heeft de gemeente de kapvergunning omgezet in een verplaatsingsopdracht. En de bouwonderneming heeft ten slotte zijn verzet gestaakt om reden

Bomoloog in Rotterdam-Oost

Gesprek met contactpersoon Rob van der Elst

Rob van der Elst is organisatie- en automatiseringsdeskundige en heeft vele jaren in het buitenland gewoond en gewerkt. "De functie van contactpersoon is veel interessanter dan ik in eerste instantie had gedacht", zegt Rob. "En het geeft altijd weer voldoening wanneer de kapziekte in de diverse gemeenten tot staan wordt gebracht."

Hoe wist je van het bestaan van de Bomenstichting?

"In het verleden had ik al eens contact gehad met een oud-medewerker. Wij zijn beiden lid van de Nederlandse Dendrologische Vereniging. Daarnaast ben ik reeds vele jaren rondleider in het bekende Arboretum Trompenburg in Rotterdam. Tijdens de Boomfestatie daar in 2004 heb ik in een opwelling tegen een medewerker van de Bomenstichting gezegd: gaat u maar rustig even thuis eten en ik zorg wel voor drie nieuwe donateurs. Het werden er vier want ik had me zelf ook aangemeld.

De stap richting het contactpersoon-

schap was snel gemaakt. Ik ben binnengekomen op het moment dat de Bomenstichting het netwerk actief ging uitbreiden en vormgeven. En dat is bijzonder prettig, want je kunt direct deel uit maken van een nieuwe organisatie."

Wat is je aanpak in het kader van Bomenbescherming?

"Eigenlijk was dat in het begin de moeilijkste te beantwoorden vraag. Gezien mijn lange ervaring met overheden leek het mij zinvol me als onafhankelijk persoon te profileren die werkzaam is namens de Bomenstichting. En die kans kreeg ik onverwacht. In Capelle aan den IJssel werd op grove wijze gekapt in het 130 hectaren grote Schollebos. De gemoeiden liepen zo hoog op dat enkele activisten zich tussen de kettingzagen en de bomen plaatsten en vervolgens aangifte deden van diefstal van bomen door de gemeente. Tijdens de schouw door Justitie heb ik de partijen van advies voorzien en de diverse media geïnformeerd over wat er werkelijk

dat de bouwvergunning anders zou worden ingetrokken."

Wat zijn je ervaringen tot op heden?

"Mijn basiskennis heb ik enerzijds zelf opgedaan en anderzijds via de Nederlandse Dendrologische Vereniging. Binnen deze vereniging is de kennis van bomen heel groot. Ik heb een aantal dendrologische opleidingen gevolgd en heb diverse contacten in Wageningen, Boskoop en niet te vergeten ons hoofdkwartier in Utrecht. Ik werk ook voor vier botanische tuinen en kan daar vragen van praktische aard kwijt.

Binnen de Bomenbescherming kan ik mijn opgedane kennis meer dan goed gebruiken. In complexe situaties is nauwkeurigheid vereist. Meestal verliezen de diverse partijen hun zaak, omdat ze onvoldoende kennis bezitten en steeds het wiel opnieuw aan het uitvinden zijn. Niemand kan alles weten. Maar ik maak deel uit van een goed netwerk. De kennis binnen de Bomenstichting is bovendien enorm.

Mensen voor bomen

De Bomenstichting is sinds 2005 bezig haar landelijk netwerk van vrijwilligers sterk uit te breiden. Het streven is per 2007 in 50% van de gemeenten een actieve boomvrijwilliger te hebben. De uitbreiding vordert gestaag, maar we kunnen nog de nodige mensen gebruiken. Heeft u interesse?

In een reeks laten we contactpersonen aan het woord. Hierbij komen de diverse invullingen van het contactpersoonschap van de Bomenstichting aan bod. Laat u hierdoor inspireren en bepaal daarbij wat voor u mogelijk is binnen het contactpersoonschap.

Meer informatie is te vinden op onze website www.bomenstichting.nl. U kunt ook bellen met projectmedewerker Susan Boonman: 030-2303510 (9-13 uur) of een e-mail sturen naar: info@bomenstichting.nl

Dat laat ik vooral de gemeenten weten en dan word je op termijn serieus genomen.

Binnen de gemeente Capelle aan den IJssel is inmiddels de Bomenverordening op basis van het Bomenstichting-model geïmplementeerd. Ik ben helaas nog niet geheel tevreden: de particulier mag bomen tot dertig centimeter doorsnede zonder kapvergunning omzagen. De gemeente heeft dan wel minder werk inzake kapvergunningen, maar nog teveel bomen zijn hierdoor vogelvrij verklaard. Dit kan niet de bedoeling zijn. Ik ga proberen de dertig-centimeter-grens omlaag te brengen. Hoe? Simpel, door mijn aanpak richting pers en radio. Voor een goed verhaal is altijd wel een plaatsje in de dag- en weekbladen en een spannend verhaal doet het altijd goed op de lokale radiozenders."

Heb je nog wensen?

"Mijn grootste wens voor de gemeente Capelle aan den IJssel is het opstellen van een kapvergunningbeleidsnota of een Richtlijn beoordeling kapaanvraag op basis van het model van de Bomenstichting. De willekeur en het wiel uitvinden van de behandelend ambtenaar moet voorbij zijn.

Duidelijke criteria moeten leiden tot wel of geen kap en geen 'hapsnap' beleid. Dit alles zal uiteindelijk leiden tot een aanvaardbare oplossing voor alle partijen. Tenslotte is Capelle aan den IJssel een groene gemeente en dat moet zo blijven!"

Rob van der Elst voor een van de zeven iepen waarvoor hij actie voerde tegen de kapvergunning. De bomen staan aan de Gong in Capelle-Schollevaar.

Waar bevinden zich de vrijwilligers van de Bomenstichting?

(overzicht van februari 2006)

Groningen

Bellingwedde * Pekela * Winsum * Zuidhorn

Friesland

Het Bildt * Leeuwarden * Opsterland * Smallingerland * Tietjerksteradeel

Drenthe

Borger-Odoorn * De Wolden

Gelderland

Apeldoorn * Arnhem * Berkelland * Bronckhorst * Culemborg * Doetinchem * Druten * Ede * Epe * Ermelo * Groesbeek * Harderwijk * Heumen * Nijmegen * Nunspeet * Renkum * Rheden * Rijnwaarden * Rozendaal * Ubbergen * Winterswijk * Zaltbommel * Zutphen

Overijssel

Almelo * Deventer * Enschede * Hardenberg * Hellendoorn * Hengelo * Wierden

Utrecht

Houten * Leersum * Loenen * Utrecht Zeist

Noord-Holland

Amsterdam * Beemster * Bloemendaal * Bussum * Enkhuizen * Huizen * Venhuizen * Waterland * Wester-Koggenland * Zaanstad

Zuid-Holland

Bergambacht * Capelle a/d IJssel * Delft * Den Haag * Dordrecht * Gorinchem * Gouda * 's-Gravendeel * Hardinxveld-Giessendam * Hillegom *

Jacobsvoude * Leiderdorp * Midden-Delfland * Nieuwkoop * Ridderkerk * Rotterdam * Schiedam * Vlaardingen

Noord-Brabant

Boxmeer * Boxtel * Breda * Eindhoven * Geldrop-Mierlo * Gilze en Rijen * Heeze-Leende * Nuenen, Gerwen en Nederwetten * Oosterhout * Roosendaal * Sint-Oedenrode * Someren * Tilburg * Valkenswaard * Werkendam

Zeeland

Middelburg * Terneuzen

Limburg

Maastricht * Meerssen * Roermond

DE DROOM VAN ELKE BOOM

IMPULSHAMER

BELU-systeem

BOOMBEMESTING

ANTIWORTELFOLIE

ITS LEVERT

BOOMONDERZOEKSAPPARATUUR

- Impulshamer
- Resistograaf
- Fractometer
- Aanwasboor
- Penetrograaf
- Zuurstofmeter

STANDPLAATSIINRICHTING

- BELUchtungssystemen ®
- VENTILatiesystemen ®
- Aereal tube ®
- WALU roosters
- Kroonverankering

STANDPLAATSVERBETERING

- Hokan
- Algihum
- Dendrovorm ®
- Dendromix ®

ANTIWORTELFOLIE DENDRO R.B. (

- als wortelscherm bij:
- Verhardingen
- Kabel- en leidingsystemen

Bezoek ook onze website: www.poelbosbouw.nl

ITS - International Tree Service bv
Amersfoortseweg 205
3888 NM Nieuw Milligen
(Apeldoorn)

Telefoon: 0577-456561
Fax: 0577-456532
GSM: 06-53491303
E-mail: its@poelbosbouw.nl

Laat bomen spreken

Een boom spreekt meer tot de verbeelding als je weet hoe hij heet en als je eigenschappen van hem kent.

Vestig de aandacht op bijzondere bomen langs een wandelroute of fietstocht, of voorzie de monumentale bomen in een park, of dat prachtexemplaar in uw voortuin van naam.

Met de bomenbordjes van de Bomenstichting komen bomen tot leven. De kleurrijke, informatieve serie bordjes is herzien, uitgebreid en opnieuw vormgegeven. Bovendien is het eenvoudig geworden de borden op specifieke wensen aan te passen, zoals een beeldmerk toevoegen of een speciale tekst ter gelegenheid van een bijzondere gebeurtenis.

Het overzicht van de 90 titels is te vinden op de website of wordt op verzoek toegezonden. Er zijn ook speciale houten palen leverbaar.

Oudegracht 201 bis, 3511 NG Utrecht
030-2303510, fax 030-2310331
info@bomenstichting.nl / www.bomenstichting.nl

→ Overheid → Bedrijven → Instellingen → Particulieren

VAN HELVOIRT
GROENPROJECTEN BV

www.vanhelvoirtgroenprojecten.nl

- aanleg
- onderhoud
- boomverzorging ▶
- grondwerken
- bestratingen
- daktuinen
- verplanten
- snoeien
- rooien
- standplaatsverbetering ▶
- onderzoeken
- gronduitwisseling
- bomenzand
- BIM

Oisterwijksebaan 8A - 5056 RD Berkel-Enschot - Telefoon (013) 540 82 00
Fax (013) 540 82 01 - www.vanhelvoirtgroenprojecten.nl

Bereik duizenden
liefhebbers en
vakmensen.

Adverteer in
Bomennieuws!

zie www.bomenstichting.nl
of bel 030-2303510

DE JUISTE ZORG VOOR BOMEN

VAN JAARSVELD / VAN SCHERPENZEEL
BOOMTOTAALZORG

Overeind 42, 3998 JB SCHALKWIJK
Telefoon: (030) 601 18 80
Fax: (030) 601 23 66
www.boomtotaalzorg.nl

SPECIALE INTEKENAANBIEDING

€ 5,- KORTING
en GRATIS VERZENDING

Inheemse bomen en struiken

in Nederland en Vlaanderen
herkenning, verspreiding, geschiedenis en gebruik

Bert Maes (redactie)

Te verschijnen in mei

Bert Maes (redactie)

Inheemse bomen en struiken in Nederland en Vlaanderen

Herkenning, verspreiding, geschiedenis en gebruik

Inheemse bomen en struiken in Nederland en Vlaanderen is de eerste en enige volledige inventarisatie van alle bomen en struiken die van oudsher in Nederland en Vlaanderen voorkomen. Iedere soort wordt helder beschreven in woord en beeld. Geschikt voor de liefhebber en de professional.

Dit boek is het resultaat van vijftien jaar onderzoek, verricht in opdracht van de Nederlandse en Vlaamse ministeries van natuurbeheer.

Ik bestel **Inheemse bomen en struiken** (isbn 9085061768) en betaal slechts € 29,50 in plaats van € 34,50. Ik krijg het boek zonder extra kosten thuis gestuurd.

Naam		m/v
Adres		Postcode/Plaats
Telefoon	E-mail	Rekeningnummer
Datum	Handtekening	

Ik machtig Uitgeverij Boom om hiertoe eenmalig € 29,50 van mijn rekening af te schrijven.
Stuur deze bon voor 1 mei 2006 zonder postzegel naar:
Uitgeverij Boom, Antwoordnummer 10618, 1000 RA Amsterdam of fax naar: 020-6253327

Uitgeverij Boom | ISBN: 9085061768 |
paperback | rijk geïllustreerd, in kleur |
19 x 24 cm | 400 blz. | € 34,50

Arbori-Arnhem Boomverzorging & Advisering
Vredesteinsestraat 4
6665 LG Driel
tel : 026-47 22 718 GSM: 06 - 53 75 26 65
fax : 026-47 23 823
E-mail: arbori-arnhem@hetnet.nl
www.arbori-arnhem.nl

- boomverzorging
- beheerplanning
- inventarisatie
- onderzoek en advies
- taxaties

Bomenbeleid, een goed initiatief !

Bomen vormen het meest duurzame element voor de openbare buitenruimte. Het vastleggen van bomenbeleid is van groot belang in relatie tot de ontwikkelingen in de openbare ruimte.

Todo maakt plannen voor het behoud en ontwikkelen van de bomenstructuur. Het belang voor de lange termijn wordt zeker gesteld.

Kennis en ervaring:

- Functies van de openbare ruimte
- Voorwaarden en knelpunten bij beheer groen
- Behoud van groen en bomen
- Procedures en projectorganisatie tbv overheid

Wat kunnen wij voor u betekenen:

- Opstellen bomenplan
- Opstellen groenplan, waardebeoordeling
- Ontwerp en inrichtingsplan buitenruimte
- Projectleiding bij plannen buitenruimte

Todo werkt bij voorkeur in nauwe samenwerking met de opdrachtgever en andere betrokkenen. Wij bieden u kennis en ondersteuning in vraaggericht werken en leveren maatwerk op basis van onze ruime vakkennis en ervaring. Wij zijn in staat om kort en bondig te rapporteren en illustratieve ontwerpplannen te presenteren.

Postbus 103, 4100 AC Culemborg, telefoon (0345) 51 09 10, mail@todo-culemborg.nl, www.todo-culemborg.nl

Copijn Utrecht
Realisatie en Boomspecialisten

Gageldijk 4f
 Postbus 9177
 3506 GD Utrecht
 Tel: 030-2644333
 Fax: 030-2612140
 E-mail: info@copijn.nl

boomverzorging • boomverplanting • boomtechnisch onderzoek en advies • boombeheer • tuinaanleg- en onderhoud • binnenbeplanting

Uw specialist voor de bomen

Sparren wijdbeens

Van Gerrit Keizer, mycoloog en donateur van de Bomenstichting, ontvingen we een interessante reactie op het artikel over sparren in Bomennieuws winter 2005.

De oudste fijnsparren van West-Europa vind je in de middelgebergte-nevelwouden van het werelderfgoed-natuurreservaat Boubinsky Prales in Zuid-Tsjechië bij de Oostenrijkse grens, te weten fijnsparren van 440 jaar oud. Het fijnsparrenbos wordt omzoomd door 200-300 jaar oude beuken. Zowel verzwakte fijnsparren als beuken worden hier geparasiteerd door de Roodgerande houtzwam (*Fomitopsis pinicola*), beuken bovendien door de Echte tonderzwam (*Fomes fomentarius*).

Spontane regeneratie van de fijnspar-

ren vindt op een uitzonderlijke manier plaats. De rotsachtige bodem is zo arm en ontoegankelijk, dat zaden er nauwelijks willen kiemen. Wanneer een oude fijnspar omvalt en de stam bodemcontact maakt, wordt het hout van buiten naar binnen in successie door meerdere bruinrotters afgebroken. Op de stam groeien na verloop van tijd diverse sporenplanten (mossen, varens, paardenstaarten) en kruidachtige planten, die het vocht vasthouden. Tussen het mos kiemen de sparrenzaden en de zaailingen dringen vervolgens met hun fijne wortels door in het rottende hout om water en voedingsstoffen op te nemen. Wanneer zij tot kleine bomen uitgegroeid zijn, groeien de stabiliteit zoekende dikkere wortels om de liggende stam heen en verankeren zich in sple-

ten in de rotsige bodem. Als de liggende stam volledig weggerot is, staan de inmiddels halfwassparren 'wijdbeens' op steltwortels. Door de aldus ontstane opening/poort onder de met bast afgesloten stamvoet kan een kind rechtop lopen.

foto: Gerrit Keizer

Deze spar ontkiemde op een omgevallen dode spar en groeide over en door de rotte stam heen.

De Stelling

'Iedereen die een kapvergunning krijgt, moet verplicht worden de vervangingswaarde in een bomenfonds te storten.'

Goed idee zo'n bomenfonds. Echter: het storten van de volledige vervangingswaarde van een boom kan voor een particulier te hoog oplopen en onbetaalbaar worden. Ik ben er voor te zorgen dat in de herplantplicht twee bomen worden teruggeplant: één boom op het eigen terrein en één boom, inclusief onderhoudscontract, in de wijk, zodat er extra bomen in de woonwijk komen. Dit bedrag voor die tweede boom kan eerst in een bomenfonds worden gestort, waaruit later bomen worden geplant.

Ik droomde dat elke boom die omgehaald wordt, vervangen moet worden door een vergelijkbaar exemplaar. Als het niet op dezelfde plaats (meer) kan dan in de omgeving. In ieder geval: betalen voor die boom!

Ik werd wakker door het nare idee dat alle APV's (Algemene Politieverordeningen) gewijzigd zullen worden, en wel zo dat voor geen enkele boom meer een kapvergunning nodig is. In mijn droom leek het zo mooi, maar ineens waren alle bomen vogelvrij.

Leo Goudwaard
(Cursussen
Bomenkennis)

Bob de Smit
(contactpersoon
Bomenstichting)

Misschien droom ik vannacht over een oplossing. Een waarbij ook het moedwillig verminken van bomen, onder het mom van 'onderhoud', wordt aangepakt. Als het maar geen nachtmerrie wordt!

Enkel in extreme gevallen (de bouw van luxe appartementen/kantoren waar mooie bomen voor moeten wijken), vind ik het een goed idee. Moeten ze de bomen maar inpassen. Omgekeerd zou je zo een kapvergunning kunnen 'kopen', die normaliter niet gegeven zou worden (bijvoorbeeld een yup die een grachtenpand met een mooie oude boom koopt, maar absoluut in de zon wil zitten). Waar ik dus tegen ben. Tevens is een gevaar dat dit een leuke spaarpot voor de noodlijdende gemeente wordt. Beter is: een goed beleid (weiger maar) en/of een herplantplicht indien mogelijk.

Veronica van
Amerongen
(boomverzorger en
boomtaxateur)

*Met ingang van dit nummer heeft de stelling een nieuwe opzet. Onderwerpen komen voort uit het dagelijkse werk, ze borrelen op tijdens een koffiepauzegesprek of we krijgen ze aangereikt door donateurs of andere belangstellenden. We leggen elke editie drie mensen uit het werkveld van de Bomenstichting de stelling voor en vragen naar hun mening.
Bent u het met een van hen of allemaal eens of oneens? Laat het weten!*

Beter BoomIdee in Hellendoorn

Er is in de tweede helft van 2005 het nodige te doen geweest over de 275 jaar oude linde op de Schapenmarkt in Hellendoorn. Deze boom, die in het dorp een centrale plaats inneemt, moest uiteindelijk toch wijken. Diverse belanghebbenden probeerden de boom te behouden, ook de Bomenstichting is in dat kader gevraagd om een oordeel over de boom te geven. Helaas kon onze bomenschouw niet anders dan het oordeel van het team Groen en Afval van de gemeente Hellendoorn bevestigen: de boom is aangetast door een zwam en is er te slecht aan toe om de vereiste ingrepen voor zijn behoud te rechtvaardigen. Daarnaast was in dezelfde gemeente een kapvergunning verleend voor een

andere linde, een 70-jarige linde in de tuin van een particulier. Deze particuliere linde moest wijken vanwege de te verwachten overlast voor een nieuw huis. Een besluit waartegen de Milieuraad bezwaar aantekende. Het goede nieuws is nu dat de gemeente Hellendoorn een creatieve oplossing bedacht. De particuliere linde wordt verplant naar de centrale Schapenmarkt, waar de boom een grotere functie voor de gemeenschap heeft. De gemeente draagt de kosten voor deze operatie. De Milieuraad trekt haar bezwaar in en de betreffende particulier werkt graag mee door de linde tot het moment van verplanten te laten staan. Netto resultaat: een sfeervol centraal plein en een gezonde 'oude' linde behouden.

Wodanseiken inspirerend

Een bezoek aan de Wodanseiken bij Wolfheze is nu extra de moeite waard. De ruim 400 jaar oude bomen zelf zijn altijd al een mooie ervaring, maar u kunt het nu combineren met een bijzondere tentoonstelling in Museum Veluwezoom in het nabijgelegen kasteel Doorwerth.

Beeldend kunstenaar George Strietman raakte gefascineerd door de Wodanseiken en schilderde ze de afgelopen drie jaren diverse keren. Hij deed dat ter plekke aan de Wolfhezer beek.

Voor openingstijden en duur van de tentoonstelling zie de aankondiging in de agenda op de bladzijde hiernaast.

Wilt u een folder over de expositie ontvangen? Stuur een e-mail getiteld 'wodan folder' naar info@bomenstichting.nl, dan mailen wij u het pdf-bestand retour.

Uitslag Boom-sudoku

Enthousiaste reacties ontvingen we over de boom-sudoku in het laatste nummer van vorig jaar. Ongeveer veertig reacties kwamen binnen met allemaal het goede antwoord, namelijk 'Kerstwilg'. Als alle letters waren ingevuld viel die niet bestaande boomsoort te lezen in de zevende kolom.

Tijdens de redactievergadering op 25 januari voor deze editie mocht onze sudoku-specialist Aart de Veer uit de stapel inzendingen de drie winnaars trekken van het boekje 'De man die bomen plantte'. Het werden:

- R. Mulder, Eindhoven
- E. Verhagen, Venray
- S. de Boer, Driebergen

R	E	T	W	S	I	K	G	L
W	S	G	K	R	L	E	I	T
I	L	K	T	G	E	R	S	W
T	G	W	E	K	R	S	L	I
L	R	S	G	I	W	T	E	K
E	K	I	L	T	S	W	R	G
G	W	E	R	L	T	I	K	S
K	I	R	S	W	G	L	T	E
S	T	L	I	E	K	G	W	R

Verwarring

'Bomen moeten de laan uit', 'Vervuilde bomen' en 'Bomen schaden mogelijk klimaat', het zijn enkele krantenkoppen van de afgelopen weken. Krantenkoppen die we bij de Bomenstichting liever niet zien. Wat is er toch allemaal aan de hand?

Eerst hadden we de verwarring over bomen en fijn stof. Elders in dit nummer van Bomennieuws kunt u alles lezen over deze relatie. Iedere boom filtert fijn stof uit de lucht, de ene soort meer dan de ander, op de ene plek met een beter resultaat dan op de andere plek. Toen het onderwerp van luchtkwaliteit hoog op de agenda kwam, gingen we ervan uit dat meer mensen het belang van bomen zouden inzien. Sterker nog, samen met andere partijen in het Groenforum Nederland heeft de Bomenstichting uitgebreid aandacht gevraagd voor de positieve bijdrage van bomen. Als een boemerang kwam het terug. Door selectief te winkelen in onderzoeksmateriaal vonden diverse partijen in de luchtkwaliteit een reden om bomen te gaan kappen. Bomen die

men veelal toch al liever kwijt wilde. Het zogenaamde 'tunneffect' ging een eigen leven leiden. En dat is pas nieuws om mee aan te komen.

De publicatie in 'Nature' van het onderzoek over methaanproductie van planten gaf in januari opnieuw commotie over bomen. In dit onderzoek werd de methaanproductie onderzocht van een reeks planten uit een Europese omgeving: es, beuk, reukgras, tarwe en maïs. De onderzoekers hebben de methaanproductie gemeten van losse bladeren en van complete planten en vonden steeds een verrassend hoge afgifte van methaan. De tot nu toe bekende natuurlijke methaanproductie op aarde komt bijna volledig voort uit zuurstofloze rottingsprocessen. Nu is er een belangrijke nieuwe bron ontdekt: levende planten. Methaan is een veel sterker broeikasgas dan CO₂.

Methaanproductie kan het effect van CO₂-opname door planten daarom voor een deel teniet doen.

Belangwekkend onderzoek, dat zeker. Bijzonder is dan wel, dat alleen de bomen in het nieuws komen. De krantenkoppen hadden ook kunnen zijn:

'Tarwevelden schaden mogelijk klimaat'. Maar dat is geen nieuws. We zullen dit maar toeschrijven aan de oude volkswijsheid 'Hoge bomen vangen veel wind'. Het aanplanten van bossen is een belangrijk onderdeel van het Kyoto-verdrag gericht op de vermindering van de opwarming van de aarde. Als nu blijkt dat dit allemaal minder eenduidig is dan we altijd hebben verondersteld, dan is dit nieuws, en daar valt niets aan te doen.

Verwarring alom, maar na de eerste uitdagende krantenkoppen komt gelukkig vaak al snel de nuance weer om de hoek. Jammer, dat net de verkeerde dingen kunnen blijven hangen in het geheugen van mensen. Enkele jaren terug was het motto van de Bomenstichting:

Zonder bomen zijn we geen mens. Laat ik daar maar mee afsluiten.

Helène van der Poel, directeur

foto: Anne Alders

AGENDA

colofon

31e jaargang, nummer 1, lente 2006
ISSN 0166-784 X
Verschijnt 4 x per jaar, oplage: 4500 stuks

Redactie: Florentine van Eeghen,
Marjan van Elsland, Douwe van der Heij,
Maartje Nelemans, Erik Platje
Eindredactie: Aart de Veer
Vaste medewerkers: Roelof Jan Koops,
San van der Molen

Hoofdredactie, vormgeving en advertenties:
Frank Moens (fmoens@bomenstichting.nl)

Basisvormgeving: Westbroek en Ter Haar
Redactieadres: Bomenstichting,
Oudegracht 201 bis, 3511 NG Utrecht
Tel: (030) 230 35 10 (van 9.00-13.00 uur),
Fax: (030) 231 03 31

www.bomenstichting.nl

Postbank: 2108755

Druk: Van den Berg's Drukkerij - Maarn
Gedrukt op Reviva Print 100 grams.

Overname van artikelen en berichten na overleg met de redactie.

De Bomenstichting zet zich sinds 1970 in voor het behoud van bomen in de stad en op het platteland.

Donateur wordt u voor minimaal € 20,- p.j.

Beschermvrouwe:

Hare Majesteit de Koningin

t/m 2 april Wodanseiken

Schilderijen van George Strietman in Kasteel Doorwerth (Fonteinallée 4, 6865 ND Doorwerth, bereikbaar via de A50, afslag nr. 19 Renkum; hierna richting Oosterbeek).

Zie linkerbladzijde voor beschrijving. De expositie is geopend op woensdag en zaterdag van 13-17 uur, zondag van 11-17 uur.

www.museumveluwezoom.nl

11 en 16 mei

Bomenbeleid en de nieuwe omgevingsvergunning.

Workshops voor boombeheerders en beleidsmedewerkers georganiseerd door de Bomenstichting. De workshops worden gehouden op donderdag 11 mei in Utrecht en op dinsdag 16 mei in Amersfoort.

Informatie over prijzen en aanmelden zijn te vinden op de website www.bomenstichting.nl.

Beheerderabonnees van de Bomenstichting hebben reductie.

Inlichtingen: 030-2303510 (9-13 uur).

17 juni

Donateursdag Kasteel Middachten

Bezoek aan het landgoed met schitterende bomen en tuinen. Voor programma en aanmelden zie losse bijlage in dit nummer of de website.

Inlichtingen: 030-2303510 (9-13 uur).

Rijp & Groen

Veranderingen

Wie gewend was hier eerst even de strip van Arend van Dam te bekijken hoeft niet te schrikken. Hij is alleen maar verhuisd, naar bladzijde 22. En dat is niet de enige verandering op deze achterpagina. Voortaan ga ik hier reacties van lezers bespreken, bijvoorbeeld op de stelling in het voorgaande nummer. Af en toe zal ik iemand anders het woord geven. Maar er blijft ook ruimte voor mijn eigen verhalen, waar eindelijk foto's bij kunnen. Toch zal ik Arend en zijn strip missen in Rijp en Groen. Altijd wist hij van iets treffends uit mijn stukjes een scherpe cartoon te maken. We hebben op die manier jarenlang prettig samengewerkt. Arend, bedankt!

Stelling boomsoortkeuze

De stelling in het winternummer was: *'Teleurstellingen bij de boomsoortkeuze zijn te voorkomen door de boom die je zou willen planten een seizoen lang goed te observeren in andermans tuin'*. De reacties zijn hieronder samengevat.

Ruud Steggerda (Den Haag): 'De wens is hier de vader van de stelling. In tegenstelling tot de groeisnelheid van bomen moet alles anno 2006 snel, sneller, snelst. Een jaar observeren is voor de gemiddelde tuinbezitter veel te lang. Die wil direct resultaat. Een boom? Dan meteen een grote! Bevalt ie niet (want hij geeft zo'n rommel ...)? Dan eruit en snel ander spul in de tuin.'

De om zijn schitterende herfstkleur geprezen en 'klein' blijvende amberboom (Liquidambar) kan toch tot flinke afmetingen uitgroeien.

Voor de aanplant van 'echte' bomen in de tuin is bij een groot deel van de randstedelijke Nederlanders weinig tot geen draagvlak te vinden, laat staan voor een jaar vooraf observeren'.

Simon de Boer (Driebergen) is het grotendeels eens met de stelling, 'omdat goed naar bomen kijken leuk is en omdat je dan inderdaad de beoogde boom beter leert kennen'.

Martin Tijdgat (gemeente Wijdemeeren) ziet een taak voor de Bomenstichting in het geven van voorlichting over boomsoortkeuze.

Boomverzorgster Zjoske Oddens raadt een goed bomenboek aan, want 'van het tuincentrum krijg je niet altijd de juiste voorlichting'.

Dame en heren, bedankt! Voor mij blijft het bekijken van bomen in de buurt een ideaal hulpmiddel, al hoeft dat misschien geen heel jaar.

Afscheid van een voorzitter

Negen jaar lang hanteerde ir. H.R.F. Schotanus op vriendelijke wijze de voorzittersshamer. Afgelopen 17 januari zat het erop. Hieronder neemt hij afscheid van u.

Marjan van Elsland

Wisseling van de wacht

Wat kan er veel gebeuren in negen jaar Bomenstichting. Marjan van Elsland, bomenvrouw van huis uit, werd ambassadeur na zoveel jaren aan het roer. De competente en energieke Helène van der Poel is nu al vier jaar directeur van dit zo toegewijde legertje aan de Oude Gracht, met alle vernieuwing van elan die iedere organisatie af en toe nodig heeft. Vernieuwing ook in het bestuur, met het doorgeven van de niet geringe taken.

Wij bestaan 35 jaar en dat werd goed gevierd in 2005; u was er vast bij! Is het doel nu in zicht gekomen en heeft de Bomenstichting nog altijd een taak?

Het *lijkt* in het veranderende wereldbeeld niet meer zo'n issue maar vergist u zich niet: de opmars van deregulering, projectontwikkeling en aan-

dacht voor andere sectoren maakt ons wel eens wat vluchtig, de aandacht voor onze directe omgeving verslapt. Pas als er weer een fraaie oude laan ten offer valt omdat de bomen veel onderhoud vergen en het beleid al vast ligt, óf de verbreding van de weg al dan niet met vernieuwing van de riolering geen andere optie lijkt te hebben dan sloop van bomen, óf als er een vreemde ziekte uitbreekt als de

Voormalig Bomenstichting voorzitter Herman Schotanus bij een vlier die wortel heeft geschoten in een rottend heiningpaaltje.

bloedingsziekte bij de paardenkastanje..., dan worden we wakker.

Het *blijft* van het grootste belang dat u, contactpersoon of donateur, ons grotere leger in het land, ons blijft versterken in de strijd die nooit te winnen is als we het bijltje erbij neer gooien. Ieder voorjaar leert weer een nieuwe generatie naar het uitbotten van de bomen te kijken en zich af te vragen welke verantwoordelijkheid daarmee verbonden is.

Het *zal* met een vernieuwd bestuur onder leiding van Hein van Asperen (zie ook bladzijde 4) goed gaan met uw en onze Bomenstichting. We rekenen op uw steun, op de onverminderde en hartverwarmende ijver voor het groen in ons land, onze buurt en streek. De Bomenstichting is uw moeite waard!

Dank aan allen voor de jaren van inspirerende samenwerking en de gelegenheid die mij geboden werd om aan de stichting leiding te geven.

Herman R.F. Schotanus

Donateursexcursie Kasteel Middachten

Op zaterdag 17 juni is er voor onze donateurs een dagexcursie naar Kasteel Middachten, gelegen aan de Veluwezoom bij De Steeg (Gld). Het kasteel, waarvan de eerste beschrijving dateert uit 1190, heeft een rijke historie van adellijke bewoners. Ook nu is er nog een 'Vrouwe van Middachten'. De diverse tuinen werden vanaf de 17e eeuw aangelegd en zijn door de eeuwen heen aangepast en uitgebreid naar de verschillende opvattingen in de tuinkunst. Bomen hebben hier steeds een belangrijke rol in gespeeld. Zo zijn er in de 19e eeuw op diverse plaatsen exoten geplant, zoals een Ginkgo biloba, de Libanonceder en een treurkastanje met een diep ingesneden blad. Verder kunnen we genieten van de vele bomen die als laanbeplanting zijn aangeplant, en van de grote buxussen die het zogenaamde 'groene kabinet' vormen bij de rozentuin. De rondleiding in de middag zal zeker genieten zijn voor bomenliefhebbers! Ook de rest van het programma is overigens niet te versmaden:

10.00 uur	ontvangst met koffie/thee en cake;
10.30 uur	inleiding over beheer van lanen;
11.15 uur	pauze;
11.30 uur	de heer Ing. A.T. Fennema, rentmeester van Middachten, over historie en beheer van Middachten;
12.15 uur	de heer J. Hekman over de bijzondere bomen in de tuin van Middachten;
12.30 uur	picknick: u kunt met een picknickmand voor 4 personen de tuin ingaan of de picknick in de oranjerie gebruiken, waar tafels en stoelen ter beschikking zijn;
13.30 uur	bomenrondleidingen in groepen door de tuinen van Middachten;
15.30 uur	afsluiting met koffie/thee in de oranjerie.

Deze dag kost per persoon € 27, 50.

U kunt zich opgeven door onderstaande strook ingevuld te retourneren aan de Bomenstichting, Oudegracht 201bis, 3511 NG Utrecht. De inschrijving sluit op maandag 29 mei 2006.

Na deze datum zullen we alle deelnemers een routebeschrijving en het definitieve programma toesturen. Een acceptgiro voor de kosten van deelname wordt apart verzonden.

Wilt u meer weten van kasteel en tuinen van Middachten?

Kijk op de website: www.kasteelmiddachten.nl

Ja, ik doe mee aan de excursie op 17 juni 2006.

Naam

Aantal personen

Adres

Postcode

woonplaats.

Indien u vóór de bevestigingsbrief, die u omstreeks 1 juni verwachten kunt, zeker wilt weten dat uw aanmelding in goede orde is ontvangen vul dan hier svp een telefoonnummer of mailadres in waarop wij u daarover mogen berichten. Als u niets invult, krijgt u ofwel de bevestigingsbrief in week 22, of u krijgt direct bericht als er al geen plaats meer is op het moment dat uw inschrijving arriveert bij de Bomenstichting.

Tel.nr./mailadres voor directe bevestiging

